

له به ندهری بهرم داوه به زما نی با ندهم دهزانی داکشانی شیعری لای کهژا نهحمه د

سه دیق سه عید واندری

ئه زموونی شیعری، ئه زموون که له گه اندایه. کات شاعیر کیش هیچی نو ی پ نام نه و تن، یا خود ئه زموونه شیعریه که له جی خای وهستا، ئه و جاری مهرگی خای ده دات. خولانه وه له باز نهی شیعو زمان کی دیار یکر اودا، ناتوان ت گوتار کی دیکه شیعی جیاواز به نه ته ئار اوه. به که له وه گهزه شیعریانهی وایکرد نیو سه ده زیاتر شکر به کهس له نه و ئه زموونی نووسینی شیعر دا بژیت زمانه که یه تی. شکر به به وای من هر ته نها شاعیر نه بوو، به کو فره نگ کیش بوو له زمانی تازه و وشه تازه. ئه گینا هاوش و ه گه شاعیری تر، ده م که بوو ده که وته په راو نزی م ژو وه وه.

که زمانی شاعر جیاواز که وته وه، ئه و و نه و ماناش جیاواز ده که ونه وه. چونکه شاعر زمانه. کات سهیری شیعره کانی (ئستا کچ که نیشتمانه) ده که ین، ئاخ بهر هه مان ئه و چه مکی نیشتمانه ده که وین، که به سا ن کی دوورو در ژبوو لای شکر به کهس هه نه کی سیاسی هه بوو؟ یان بهر گوتار کی دیکه جیاواز ده که وین؟ ئه و گه انکارییه بهر مه بنای دنیا بینیه کی نو و زمان کی نو ی شیعریه. زمان که شیعی ئه و شاعیره بهر و ئاراسته یه کی جیاواز تر له پ شوو ده بات. کات شاعیره ست ده کات ناتوان ت ئه و زمانه ته په نه ت، به گومان ئه و کات بهر ئه زموون کی جیاواز تر نو تر نا که وین.

له وانگه یه وه، کات سهرنج له زمانی شعی کهژا نهحمه د له که مه شعی (زمانی با ندهم دهزانی) ده ده ین، هه ست ده که ین نه که هر بهر زمان کی تازهی شعی نا که وین، به کو درک به داکشان کی گه وره ی شعی ریش ده که ین لای ئه و خاتوونه شاعیره. شیعره کانی ئه و دیوانه، ئه گه ر به راورد بکه ین به (به ندهری بهرم دا) با شتر ئه و جیاوازییه مان به در ده که و ت. که مه شعی (زمانی با ندهم دهزانی) نو ترین و دواترین که مه شعی کهژا نهحمه ده. ئه گه ر به وردی سهرنج له و شیعرانه بده ین، ده بینین تا اده یه کی ز ر ج ر که له ساده بوونه وه و پاشه ک شه ی شعی، به ئه زموونی ئه و خاتوونه وه دیاره. به تایبه تیش ئه وانه ی له ماوه ی ده سا ی ج ه شتنی نیشتمان

له نـوان ساـانی 2008 بـ 2018 نووسیونی. له نـوان بهـندهری بهـرمـدا، که یهـکم کـمهـه شیعری ئهـوه و بیست ساـ لهـمهـو بهـر چاپکراوه، لهـگهـ زمانـی باـندهـم دهـزانی که نوـترین شیعـرهـکانـی ئهـون، جیاوازییهـکی گهـوره لهـ ټووی زمان و دنیابینی و گوتاری شیعـرهـکانهـوه ههـیه. ئهـو شیعـرانهـی لهـ بهـندهری بهـرمـدا ههـن، لهـ ئاستی وـنهـی شیعـری، چـژو شیعـریهـت، زـر لهـ شیعـرهـکانـی ئـستای جوانـترو سهـرنج اکـشـترن، ئهـگهـر چـی دوو دهـیهـش بهـ سهـر نووسینیاـندا تـپهـیوه.

ئهـمهـش ئهـوه دهـردهـخات که داکشـانـکی گهـورهـی شیعـری لای ئهـو شاعـیرهـ هاتـتهـ ئاراوه و ئهـستهـمه بهـو شیعـره سادانه، جارـکی تر بتوانـتـ سنووری بهـرمـدا بهـزـندهـوه. لهـ استیدا، بیست ساـ زهـمهـنـکی کهـم نییهـ بـ نوـبوونهـوه و گـانـکاری لهـ ئهـزموونی شیعـری شاعـیرـکـدا. تهـنـهـت ئهـو گـانـکارییهـ دهـبـ بهـ جـرـکـ بـت، خوـنهـر ههـست بهـ دیدگای نوـتـرو شیعـری جوانـترو هونهـریتر بکات، نهـک بهـ ئهـزموونـکی شیعـری سادهـوه، جارـکی تر ههـوـبـدهـی خـت بناسـنـیهـوه. لهـ بهـندهری بهـرمـدا دا، ئـمهـ دهـنگـی ژنهـ شاعـیرـکی یاخی، تووـه، هاتـیهـوه بهـ گـژهـموو جـرهـ بیر کردنهـوه و ترادیسیـنـکی کـمهـایهـتی دواکهـوتوو دهـبینـین. لهـو شیعـرانهـدا، بهـردهـنگـی ژنـک دهـکهـوین که نهـک ههـر ژنبوونی بهـلاوه شووـهـیی نییه، بهـکو شانازییهـکی گهـورهـش بهـ ناسنامهـکهـیهـوه دهـکات. دهـنگـک که زایهـهـکهـی ههـموو دنیا دهـگرـتهـوه. دهـنگـک تا ئهـو پهـی سنوور، شهـی ناسنامه، ژنبوون، بوون و ژیان دهـکات، بهـ بـ ئهـوهـی سـ لهـ هـیچ شـتـک بکاتهـوه. لهـ بهـندهری بهـرمـدا، که ژاـ ئهـحمهـد لهـ شیعـرـکـدا دهـتـ:

ئاواتی من گهـورهـتره له وهی به ته نیا ئافرهت بم،
خهـونهـکانم باـاـترن.

له وسنوورو نهـریـتانهـی.
لهم دنیاـدا بـم دانراون..
(بهـندهری بهـرمـدا 12)

ئـمهـ لـرهـدا، له بهـردهـم ناسنامهـی ژنـکـین، که یاخی و تووـه، بهـ گـژهـ ههـموو ترادیسیـنـکی دواکهـوتوو دادـتهـوه. ئهـو شاعـیره سنووره باوهـکان دهـبـتـ خهـونی مهـزن و گهـورهـی ههـیه. خهـونـک که نهـک ههـر لهم دنیاـیهـدا جـگهـی ناـبـتهـوه، بهـکو بهـ دواـی دنیاـیـکی دیکهـشـدا دهـگهـت. لهـو کـپـهـه شیعـریهـدا، ناسنامهـی ژنـک دهـبینـین، که مرـقبوونی لهـ پـشهـوهـی ژنبوونیهـتی. ئهـم شاعـیره داکـکی لهـ ناسنامهـی خـی دهـکات و دهـیهـوت ئهـو بـوایه لای ههـمووان دروست بکات که ئهـو

بەر له ژنبوونی مرځه، ئاواته کانی ئه، خهون و ځښگه کانی گهوره ترن له هه موو ئه و خهونه ځځمانسیانیه که ژنان هه یانه. به تووندی به گژ ئه و نه ریتانه دتهوه که ځځنگځځی ژبیانی ژن ده کهن و بوونه ته به شځ له کولتووری میلییانیه کځمهلگا. دهنگی ئه و شاعیره له و شیعره یدا، دهنگی مرځفځکی یاخی و ځځامنه کراوه، دهنگځکه که ئاراسته ی هه مووان ده کځت به وهی که ژن ته نها وه کځا ځایه ک له خزمه تی پیاو نه بینن، که ژا ځ ده یه و ځت ئه و دیدگایه تځکبشکځځت، که ژن له شه ځه فدا ده بینځت و شه ځه فیش له دځځپه خو ځځځکی ژن، ځایه ئه و نه ک هه ر دژی ئه و ځوانینه یه، بگره ځه تیشی ده کاته وه، گه مه به ئه قځی ئه وانه ش ده کات که ژن وه ک ځهای شه ځه ف ده بینن. ځایه بیست سا ځ له مه و بهر ده ځځت: _

ئه وه تان ځ کا برایه کی ځځځه ځا تی. .

له سه ر کورسی حه یا و ئا ځوم دانیشته وه. .

قاچی خست ځ ته سه رقاچی. . له پځیه کدا. .

سه د جار ده ځځ به شه ځه فم. .

ئای له شه ځه فی ځزیوی کا برایه کی ځځځه ځا تی. .

ځځگومان ځځځه ځات له رده ا، هه رته نها ده لاله تځکی جوگرافی نییه، به ځکو کځمه ځایه تی و فه ره نگیشی هه یه. چونکه پیاوی ځځځه ځا تی، وه ک ئامازه مان پځکرد شه ځه ف له جهسته ی ژن ده بینځته وه، به ځام شه ځی شاعیر له رده ا، شه ځی ئه و دنیا بینیه یه که ده یه و ځت ناسنامه یه ک له شه ځه ف و ئا ځو و ځ ځ ځن بتاشځت. به ده ربځینځکی تر، شاعیر دژی ئه و تځځوانینه میلییه ده وه ستځته وه که ژن وه ک ځهای شه ځه فی پیاو ده بینځت. چونکه خاوه نداریه تییه که له ره ځ پیاو ده گه ځځته وه، که ئه مه ش به شځکه که له ئه قځی ده ره به گایه تی. شاعیر دژی ئه و پاشکځبوونه ده وه ستځته وه و ناسنامه ی ځی گه و ره ترله وه ده بینځت که به ته نها ژنځک ځت. به پځچه وانه وه ئه ویش وه ک ځه گه زه که ی تر، خاوه ن شوناسی ځایه تی. به تځگه یشتنی ئه و، وه ک چځن شه ځه فی پیاو هی ژن نییه، ځچی شه ځه فی ژنیش هی پیاو ځت؟ که لای ئه و ځزیو و ځځگه نه و دیاریشه ځزیو مانای ئه وه ده گه یه نځت که که ځکی هیچی نییه. دوا ی بیست سا ځ له و ده نگه یاخییه، له و شیعره توو ځه و جوانانه، با بزانی له زمانی با ځنده دا ئه و شاعیره چی ده ځځت؟. شاعیر دوا ی دوو ده یه، نه ک هه ر شه ځه فی ځزیوی پیاوی ځځځه ځا تی ځه تنه کرده وه، به ځکو لاوازان هه ش له به رامبه ری ده وه ستځت. شاعیر پیاو وه ک ځهای ده سه ځات و توو ځهی و ه ځز پیشان ده دات و ژنیش وه ک بوونه و ه رځکی لاواز. ئه و له زمانی با ځنده دا ده ځځت: _

ئه گه ر دهستی تځم به رکه و ځت. ځوح ده که یت به بهرما. .

دهمكه يتهوه به كچك گهزى نازى لى بژت..

(زمانى با ندهم دهزانى 26)

بى من وهك خو نهرىك، جگهى سهرنجه ژنه شاعيرىك، كه سهرده مانىك شيعرى وهك هماى ياخيوون و هاتنهوه به گز ئهقى پياو سالارىى ده بينى، كهچى دواى بيست سا هنده لاوازو دهستم له ژياندا خى دهر بخات. ئهوه گرنگ نيه، ئهوه دهستى وچ دهكاتوه بهرى شاعير، دهستى هاو، يار، ياخود نيشتمان، پرسيار ئهويه كهسك له چاوه وانى ئهوه بىت يهككى تر بىكاتوه بهكهچى جارن و خى ئهوه وزه و ياخيوونى تدا نهما بىت، دهتوانى شيعر بكاته پهيامى زگار بوون بى ژنانى تر؟ مهگر ئهوه شاعيره دوو دهيه لهمهوبهر ناسنامهى خى، خهونهكانى، له ژنبوونى گهوره تر نه ده بينى؟ جياواز تر لهوانى تر بىرى نه ده كردهوه؟ كوا ئهوه خهونانه؟ بىچى ئستا هنده لاواز، غريب و دهستم خى دهرده خات. مهگر ئهوه پاشه كشهيهكى ديارى گوتارو دنيا بينى ئهوه شاعيره نيه. تا ئهوا ادهيهى بىت: _

نهخىر نا توانم بگايهك بد زمهوه.

لهم شهوه ووناكه كو ره دا..

مهحاه پكه نين.

(زمانى با ندهم دهزانى 16)

شاعير، ههايانه ئهوه بى هموووان بهيان دهكات، كه ئيدى ناتوانى بگايهك بد زتهوه. تهنانت ههر لهسهره تاوه، به نهخىر ده دو بىت. واته هموو ههوان دان و گه انىك له پناو دزينه وهى بگايهكى تر، نه نجامى نابىت و ده بى ازى بىت بهو قهدهرى بى دان دراوه. بگومان نه دزينه وهى بگاي تازهش، واتا به بگادا بيشتنى بگاي هه موو ئهوانى تر، بهمهش هيچ جياوازيهك ناكه و تهوه له نوان خى و ئهوانى تر دا، له كاتى كدا بيست سا لهمهو بهر، خهونهكانى گهوره تر بوون له وهى به تهنها ژنىك بىت. كهچى دواى بيست سا، ئهوشاعيره به شويهيك پاشه كشه دهكات، كه مهحاه تواناى پكه نينيشى هه بىت.

دشدامانى شاعير له دواى بيست سا به ديار ژيانه وه كه له سهره تاوه هتيد ه كردهوه، ئاماره يهكى وونه بى پاشه كشه شيعرى ئهوه، هاوكات نه دزينه وهى دنيا يىكى ديكه شه. بگومان تا له سهر شيعره كانيش بوه سستين، باشتريه و دنيا بينيه مان بدهرده كه و بىت. له پيراو بىزى وانينمان بى بهشكى زرى ئهوه شيعرانهى له كمه ه شيعرى زمانى با ندهم دهزانى هاتوون، دهگهينه ئهوه دهره نجامى كه كهژا، بيست سا له مهوبهر زىر دا ه نهرترو بهتوانا تر بووه له نووسينى شيعر.

لهكاتى كدا ههر شاعيرىك له ئهزموونى شيعرى خيدا، ئهگر نهيتوانى گوتارو دنيا بينى نو دابه نىت و ابردوو تپه ربكات، باشتروا يه

نه نووسـت. چونكه خولانه وه به ده وري شيعردا، هيچ داهـ نـانـيـكي لـ نـاـكـه وـتـه وه. له وـانـگـه يـهـشـه وه كاـتـ وهـ خـوـنـهـرـك شيعره كاني به ندهري بهرمـدام خوـندنـه وه و به راورد به شيعره كاني ئـستـاي ئـه و شاعيره مـکردن، هـستم کرد ئـه و شاعيره له ماوهي ده ساـي جـهـشـتـني نيشتماندا، جگه له چـهـند شيعرـك كه زمانـيـكي ساده و ئاسايي، بـ پـهـيام و ناوهـك، بـ ياخيـوون و شـهـي ژـبـوون، هـيچـي تـري نه نووسيوه. دهـكرـ خوـنـهـرـانـيش بـ دروستي ئـه و بـچـوونـهـي مـن، به راوردی هـهـردوو بهـرـهـمـه شيعريـه كه بـكـهـن. ئـه و جـيا وازـيـانـه به ئاراستهـي پاشهـكـشـي شيعري بهـجـرـكـن، كه هـيچ خوـنـهـرـك ناـتـوانـت هـهـستـي پـ نهـكاـت. وهـك ئـه وهـي ئـمـه له بهـرـدهـم دوو شاعيري جـياـي دووـقـناغ و دوو سهـردهـمي جـيا وازـبـين. كهـژا بـيست ساـ له مهـو بهـرو له به ندهري بهرمـدا دا دهـتـ:

من ما کم هه یه له سهر مانگ...
گوم کم هه یه له سهر یی کا کیشان..
(به ندهری بهرم دا 114)

ما ڪم هه ٻه له سهرمانگ، ده لاله تڪه ٻه جيا واز که و تنه وه و خا داباين
له هه موو ما ٻه کلاسيکيه کاني سهر زه وي. ٻه گومان ما، گوزارشت ڪي
ڪم مه ٻه تي، پهروه رده يي و خا زاني، په ترياکي و ميللي ده گه يه نٽ.
هه ميشه له ڪم مه لگاي ئه مه دا، ما لاي ز ٻه ي ژنان وه زيندان ٻه.
شوناسي ژن لهو چوارچ ٻه وه يه دا يه. ما و ژن، ز رجار ده بنه
دووانه يه ڪه له يه کتري جيانا بنه وه، ته نانه ت ٻه وانين ڪي خا ڪي
له نه و ئه مه دا باوه که ده ٻه ن: (ژن ڪ بينه بابيه ما). وه ڪ نه وه ي
ٽهر ڪي ژن، ته نها لهو ئه گانه ڪم مه ٻه يه تيه دا يه که ناوي ما ٻه.
ما ٻه ڪه تيايدا سنوور ٻه هه موو خهون و سهر به ستی و ئازادييه ڪي ژن
ده ڪم شت. شو ٻه ني نهو ته نها ما ٻه، له دهره وه ي ما، ئيدي شوناسي نهو
هه ميشه له بهردهم س ي نه وه و وشان دا يه. ٻه يه کاتي نهو شاعيره
بانگه شه ي نه وه ده کات که ما ٻه ڪي له سهرمانگ هه يه، نا استه وخا
نهو په يامه ده گه يه نٽ که ما ٻه ي من له ما ٻه ي هه موو تان جيا وازه.

من وهك ئوه نيم و وهك ئوهش ازى نايم به ما ئىك له سهر زهوى كه بـم دروست دهكرـت. بهـكو ماـى من له سهر مانگه، كه به ئهـندازهـكه دووره، دهستى هـيچ كهـسـكى نهـگاتـ. ئهـو ماـه، هاوشـوهى هـموو ئهـو ماـانه نـيه كه له سهر زهوى هـن. ماـكه لهـسهر مانگ كه سهدان هـزار ميل له زهويـهوه دووره. ئهـم جـياوازهـوتنهـويه، بهـرهـمـى ئهـودـيدگا شـيعريـه پـجـش و خـش وداهـنـانه بوو، كه بـ ساـانـكى درـشـيعرى كهـزانـى پـ دهـناسرايهـوه. شـيعرـكه كه هـمـيشه وهـك بـفـمـمـكى

کټمه لایه تی به گڼ داب و نهریته کان، ټو قهدهغه کراوانه دهچووه وه، که ژنیان وهک ټه گهزکۍ لواز، پاشکۍ پیاو، بۍ ناسنامه ده دیت. وه لۍ دواۍ بیست سا، با بزانی ټو ماۍ هی شاعیر بانگه شۍ بۍ ده کرد که له سهر مانگه چی لۍ هات؟ توانی بینای بکات؟ له دواۍ بیست سا و له کټمه لۍ شیعری زمانی با ټندهم دهرانی، ټو ماۍ ه نهک ههر بوونی نام ټت و ده سۍ ټته وه، بگره شاعیره ټنده دهسته وه ستان و لواز ده بۍ ت، که توانای ټه وهی نییه نهک له سهرمانگ، بگره زه ویش ما ټټک بونیاد بټت!! واتا لهو ژنانهش لواز ترو بۍ ټیۍ اده تره، که هه موو ژیانیان له ټوما ټدا ده بینن و به سهر به خۍ بوونی ما ټیان، واهه ست ده کهن کټ تایی خه ونه کانیانه. له دواۍ ټو هه موو ساۍ ه شاعیر ده ټټت: ټستا کوانۍ.. کوا ماۍ هی هه یه ژیانم؟ وهک چۍ ټه که به ته نها فۍ ټین دهرانم.. (زمانی با ټندهم دهرانی ټټ٢١)

واتا شاعیر له سهر زه ویش هه ست ناکات ماۍ هی هه یه، ټه گهر چی بیست سا له مه و بهر له سهر مانگ ماۍ هی هه بوو، بگره گۍ ټه که شۍ له کاکۍ شان بوو نهک گۍ ستانی هه مووان. ټه مهش ده ریده خات، که دواۍ بیست سا ټ ټه زموونی ټو شاعیره، داکشانۍ کی گهوره ی شیعری به خۍ وه بینیوه له ټووی فۍ م و زمان و په یامی شیعرییه وه به به راورد له گه ټ ټ ابر دوودا. چونکه نهک ته نها له ټووی گوتاری شیعره کانه وه، ټه گهر له ټووی زمانی دهر بۍ ټین و ټنه ی هونه ریش له شیعره کانی شاعیر بۍ وانین، درک به وه ده که ټین که زمانی شیعری که ژا، بیست سا ټ له مه و بهر له زمانی شیعری ټټ ستای جوان ترو سهرنجۍ اکۍ شتر بووه. بۍ نموونه: له به ندهری به رمۍ دادا، له شاعرۍ کدا ده ټټت: _

له م کټټ لانه عتری یاده وهری هه یه..

به ټام بۍ ن کټ ناکرۍ ته وه..

ده نا شووشه به تاۍ هکانی عاتیفه م لۍ وان ده کرد..

(به ندهری به رمۍ دا ټټ٧٨)

ټه وشاعیره، به زمانۍ کی ساده، چ و ټنه یه کی هونه ری شیعری به رجهسته کردووه. عتری یاده وهری و شووشه به تاۍ هکانی عاتیفه، چه ند و ټنه و دهسته و اثره ی شیعری جوانن که سهرنجی خوۍ نهر ټ اده کۍ شن. که چی له دواۍ ټو هه موو جوانییه له زماندا، تازه ټو شاعیره له زمانی با ټنده دا ده ټټت: _

پیاو که په ست بوو هاوار ده کات..

دهرو دراوسۍ ش دهرانن.. چی ده ټټت و چی ده کات

(زمانی با ټندهم دهرانی ټټ٦٣)

ده کرۍ خوۍ نهران، به راوردی هه ردووکۍ پۍ ه شیعرییه که بکهن، ټو کات ده رده که و ټت که و ټنه ی شیعری و زمانی ټو شاعیره، بیست سا ټ

له مه و بهر چـن بووه وه ئـستاچـ نه؟ دوا جار ئه گهر بمه و تـ وهك خو ئـنهـرـكـى
شيعر له بارهـى دوا ديوانى كه ژا ئـهـحمـهـد ئـايـهـك بـمـ، ئـهـوا بـ دوو
دـى و بهـوپـهـى ئـاشـكاوـيـيهـوه، بـوام وايه خـرى شيعرى ئـهـو شاعيره
ئاوا بووه. بـيه دهـبـ هـهـر شيعره كـ نهـكانى بخوئـينهـوه، تاكو شوناسى
شيعرى و ئـهـزـموونى شيعرى، له بـيرى خوئـنهـرانـدا به نهـمرى
بـمـنـتهـوه!!!...

پهراوئـز:

- 1_ به ندهرى بهرمـدا / شيعرى كه ژا ئـهـحمـهـد / ساى چاپ 1999...
- 2_ زمانى بائـنـدهـم دهـزانى / شيعرى كه ژا ئـهـحمـهـد / ساى چاپ 2019.

* ئـم با به ته له (ئـهـدـهـب و هـونـهـرى كوردستانى نو) ژماره (1114) ئـژـى
بـنچـهـمـمه كـهـوتى 5/12/2019 بـا و كـراوه ته وه...